

שיאבדו את אלהיהם, או שיאבדו את המקומות ששם עבדו את אלהיהם.¹

הַגְבָּלוֹת - הגימ"ל בדגש, והשווא נע.

י"ב ג': וְאֶבְדָּתֶם - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע², למרות הקושי³. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא וְאֶבְדָּתֶם. או לחלקה לשתי מילים ולקרא וְאֶבְדָּתֶם. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקרוא בשווא נע.

י"ב ה': מְפַלְשֵׁבִיטִיכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מְפַלְשֵׁבִיטִיכֶם.

וְנִדְרִיכֶם - הרי"ש בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא וְנִדְרִיכֶם בשווא נע, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד. וכן הוא להלן.

וְצִאנְכֶם - הנו"ן בשווא נע.

י"ב ז': וְאֶכְלֶתֶם-שָׁם - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְאֶכְלֶתֶם שָׁם.

וּבְתִיכֶם - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק⁴.

בְּרִכָּךָ - יש אומרים שהכ"ף הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח⁵. וכן הוא להלן י"ד כ"ד, ט"ז י', ט"ז ט"ו: וְבִרְכָּךָ. ולהלן ט"ו י"ד: בְּרִכָּךָ. ולהלן ט"ו י"ח: וּבִרְכָּךָ.

י"ב ט': כִּי לֹא-בִאתֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי-לֹא בִאתֶם.

לֹא-בִאתֶם - הטעם מלרע בתי"ו.

י"ב י': וְיִשְׁבְּתֶם-בְּטַח - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, עם העמדה קלה במתג שבוי"ו, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְיִשְׁבְּתֶם בְּטַח.

י"ב י"א: תִּדְרֶךְ - הדלי"ת בדגש, והשווא נע.

י"ב י"ב: וְעִבְדִּיכֶם - הדלי"ת בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא וְעִבְדִּיכֶם בשווא נע, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.

וְאֶמְהַתִּיכֶם - המ"ם בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את הה"א שאחריה ולקרא וְאֶמְהַתִּיכֶם. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית⁶. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: **תִּרְאָה. בְּשַׁעֲרֶיךָ. וַיִּצְהַרְךָ. וַיִּרְעַךְ. לִירְאָה. תִּשְׁאָלְךָ. וְלֹא-בִינְךָ. שְׂבָעָת. שְׂבָעָה.**

אֶתֶכֶם - התי"ו בדגש, והשווא נע.

י"ב י"ג: הַשְּׁמֶר - הטעם מלעיל בשי"ן, והמ"ם בסגול. ויתכן שאם קרא הַשְּׁמֶר מלרע נחשב לשינוי משמעות⁷. וכן הוא להלן.

י"ב י"ד: כִּי אִם-בְּמִקְוֹם - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים כִּי-אִם-בְּמִקְוֹם במקף. וכן הוא להלן י"ג ד': כִּי מִנְסָה. ולהלן י"ד ז': אֲךָ אֶת-זֶה. ולהלן ט"ז ט"ו: **כִּי יִבְרָכְךָ**.

שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ.

עֲלֶיךָ - הלמ"ד בחולם, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא עֲלֶיךָ בקמץ, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד. וכן הוא להלן.

י"ב ט"ו: אֲשֶׁר נִתְּנָלְךָ בְּכָל-שַׁעֲרֶיךָ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר-נִתְּנָלְךָ בְּכָל שַׁעֲרֶיךָ.

יֹאכְלֶנּוּ - הכ"ף בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים יֹאכְלֶנּוּ בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט⁸. וכן הוא להלן. וכן הוא בכ"ף שלהלן י"ח: **תֹּאכְלֶנּוּ**. וכן הוא להלן.

אך באמת לא יתכן לומר כן, שאע"פ שברוב המקומות אכן כתוב הצירוף הַשְּׁמֶר לך, ובוה אפשר לומר שהטעם נסוג אחור, תיבת השמר מוטעמת מלעיל גם במקומות בהם לא יתכן שהטעם נסוג אחור (כגון: הַשְּׁמֶר מִפְּנֵי (שמות כ"ג ב"א), הַשְּׁמֶר מִפְּנֵי (מלכים ב' י' ט'), שלא יתכן נסוג אחור משום שהתיבה שאחריה אינה מוטעמת בראשה), ומוכח שמשפט תיבת השמר להיות מוטעמת מלעיל.

ובפירוש תיבת השמר שבישעיה המוטעמת מלרע, נחלקו המפרשים, רבינו סעדיה גאון פירש שהוא מלשון שמירה, כשאר השמר שבמקרא, אך דונש בתשובותיו לרס"ג (תשובה קכ"א) השיג עליו, שאיך יאמר אל תירא אחר שאמר השמר, והוא כמו לומר תירא ואח"כ אל תירא, ולכן כתב שהוא מלשון שמרים, כלומר שקוט על שמריך, והראיה, שהמילה מלרע שלא כדרך המקרא.

והאבן עזרא בשפת יתר (סימן צ"ג) כתב על דברי דונש שזוהי שהמילה מלרע אין להוכיח שפירושה שונה, כי מנהג הנפעל להיות פעם מלעיל ופעם מלרע, ואין משפט לשון הקודש לעשות הפרש בטעמים אלא בשמות, ודברי דונש רחוקים מאד, עכ"ד. אך בפירושו הפרש בשמות אלא בשמות, ודברי דונש מלשון שמירה, ואשר מלרע לשון שמרים, כמו השמר והשקט, כטעם שקט הוא על שמריך, עכ"ל. ונראה שחזר בו ממה שכתב בשפת יתר.

ורד"ק (ישיעה ז' ד'. שרשים שרש שמר) פירש ג"כ כדונש שמלרע הוא לשון שמרים, אך הביא שרס"ג פירש שהוא לשון שמירה, וכן תרגם יונתן, שהלא בכל מקום תרגם "אסתמר", ולא חילק בין מלעיל למלרע.

והעולה מכל זה, שהקורא השמר מלרע במקום מלעיל, לדונש רד"ק ואב"ע בפירושו יש בוה שינוי משמעות, ולרס"ג ואב"ע בשפת יתר אין בוה שינוי משמעות, וכן נראה מתרגום יונתן.

¹ כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

¹ רש"י פירש ע"פ הספרי שהכוונה שיאבדו את אלהיהם מכל המקומות, ורשב"ם פירש שיאבדו את כל המקומות ששם עבדו הגוים את אלהיהם. ובטעמים שייך לכאורה לפרש כשני הפירושים ואין הכרח לאחד מן הצדדים.

² ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו בדגש, משום שלפניה שווא נח.

³ הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והגוים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו. וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד.

⁴ ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה ט"ז.

⁵ משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת וארא תשע"ה הערה י"ב.

⁶ מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מִלֶּךְ במקום מִלְּאֵךְ, שִׁמּוֹן במקום שִׁמְשׁוֹן, וְיָגוֹן במקום וְיָגֶה). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה.

וכבר הזהיר על זה ביושר העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה דיגיש).

⁷ כל תיבת השמר שבמקרא מוטעמת מלעיל והמ"ם בסגול, פרט לפעם אחת שמוטעמת מלרע והמ"ם בצירי (בישעיה ז' ד': הַשְּׁמֶר וְהַשְּׁקֵט אֶל-תִּירָא). וניתן היה לומר שמשפט התיבה להיות מוטעמת בכל מקום מלרע, אלא שבשאר המקומות הטעם מלעיל משום שתיבת לך כתובה אחר תיבת הַשְּׁמֶר, ולכן הטעם נסוג אחור (ואכן כך כתב המלבי"ם בישיעה שם).

בלמ"ד שלהלן י"ג ג': נִלְכָּהּ. וכן הוא בדלי"ת שלהלן י"ד א':
תתגדדו.

כַּצְבִּי - הצד"י בדגש, והשווא נע. וכן הוא להלן.

י"ב ט"ז: עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפָּכֶנּוּ כַּמִּים - יש להקפיד לנגן את
הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא
ולהטעים עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפָּכֶנּוּ כַּמִּים, וכן הוא להלן כ"ד, ולהלן ט"ו
כ"ג.

י"ב י"ז: בְּקֶרֶךְ - הרי"ש בשווא נע.

י"ב כ': אֶת־גִּבְלֶךָ - הלמ"ד בשווא נע". וכן הוא להלן ט"ז ד'.

אֲכָלָה - האל"ף בחולם, והכ"ף בשווא נע, והוא פועל עתיד,
שפירושו אוכל. והקורא אֲכָלָה בקמץ קטן ושווא נח משנה
משמעות ללשון ציווי, שפירושו תאכל".

י"ב כ"א: מִמֶּךָ, מִבְּקֶרֶךְ, וּמִצְאֲנָה - השוואים נעים.

י"ב כ"ג: אָכַל - האל"ף בחטף פתח. ואין לקרוא אָכַל בחטף
סגול.

י"ב כ"ו: קִדְשֶׁיךָ - יש אומרים שהקו"ף בקמץ קטן". ויש אומרים
שהקו"ף בקמץ גדול". וכן הוא להלן.

אֲשֶׁר־יְהִי לָךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון,
ולא להטעים אֲשֶׁר יְהִי לָךְ.

י"ב כ"ט: כִּי־יִכְרִיתִי לְךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֵתָּה בְּאֶשְׁמָה
לְרִשֶׁת אוֹתָם מִפְּנֵיךְ - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא
המפסיק שבתבית אוֹתָם, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר"ט
שבתבית בָּא שְׁמָה, ומהרביע שבתבית אֶת הַגּוֹיִם, שאם לא

יטעים כראוי ישמע שפירושו שיוורשים אותם מפניהם, בעוד
שפירושו שיכריתם ה' מפניהם.

י"ג א': אַתָּה תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת - יש להקפיד לנגן את הטעמים
כראוי, ולא להטעים אַתָּה תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת.

י"ג ג': וְנִעְבְּדֶם - יש אומרים שהת"ו בקמץ קטן", ויש אומרים
שהת"ו בקמץ גדול".

י"ג ו': לְהַדִּיחָךְ - הדלי"ת דגושה, והוא לשון הסרה. והקורא
לְהַדִּיחָךְ בדלי"ת רפה משנה משמעות ללשון רחיצה". וכן הוא
להלן י"א.

אִו חִלְם הַחֲלוֹם הָהוּא יוֹמָת - יש להקפיד על הניגון המכחך של
התלישא קטנה, שלא ישמע כאומר: אִו חִלְם, הַחֲלוֹם הָהוּא
יוֹמָת. אלא הכל ענין אחד: וְהִנְבִּיא הָהוּא, אִו חִלְם הַחֲלוֹם הָהוּא,
יוֹמָת.

י"ג ח': מִקְצָה - הקו"ף רפה, ובשווא נח". וכן הוא להלן.

י"ג י"ד: וַיִּדְּיחוּ - היו"ד בפתח, והדלי"ת בדגש, והוא לשון
הסרה. והקורא וַיִּדְּיחוּ בקמץ ובדלי"ת רפה", משנה משמעות
ללשון רחיצה".

אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון,
ולא להטעים אֲשֶׁר־לֹא יִדְעָתֶם.

י"ג ט"ו: וַיִּדְרֹשְׁתָּ וְחִקְרָתָּ וְשִׁאלָתָּ הֵיטֵב - יש להקפיד להטעים
היטב את הטפחא המפסיק שבתבית וְשִׁאלָתָּ, שהוא ניגון
מפסיק יותר מהתביר"ט שבתבית וְחִקְרָתָּ, שאם לא יטעים

טו בניגון הטעמים המקובל יש נטיה להטעים את התביר בניגון מפסיק יותר
מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד
על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה
מקומות זה משנה את פירוש הענין.

טז משום שהע"ן במקורה היתה אמורה להנקד בשווא נח (נַעֲבָדָם, כמו נִשְׁמְרוּם,
נִדְפָּסָם), ומחמת שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, אמורה היתה
הע"ן להתרחב לחטף קמץ ולהנקד נַעֲבָדָם, וכיון שדרך האות שלפני החטף
להנקד בתנועת החטף, לכן נוקדה הנו"ן בקמץ בדומה לעי"ן שמנוקדת בחטף
קמץ קטן ואמור היה להנקד נַעֲבָדָם, אך מחמת שאין חטף לפני שווא, לכן
התרחב החטף שבעי"ן לתנועה גמורה ונוקד נַעֲבָדָם.

ומכיון שהטעם שהנו"ן מנוקדת בקמץ הוא משום שדרכה להנקד בתנועת
החטף שאחריה, מסתבר שנוקדה הנו"ן בקמץ קטן בדומה לעי"ן שהיתה חטף
קמץ קטן במקור.

י" כתבו המדקדקים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין
דגש או שווא נח אחר הקמץ, הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת
הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

י"י כבישעיה ד' ד': אִם רָחֵץ אֶת־יְדָי אֶת צִלּוֹתַי וְאֶת דְּמִי יְרוֹשְׁלָם יִדְּיחַ
מִקְרָבָהּ.

י"י וְאֶע"פ שאחר מ"ם השימוש תמיד יבוא דגש (שהרי מ"ם השימוש היא במקום תבית מן,
ולכן בא דגש אחר המ"ם, להשלים את הנו"ן החסרה), יש תביות הפותחות בשווא, היוצאות מן
הכלל, שהאות שאחר מ"ם השימוש רפה בהן, כגון: מִלְמַעְלָה, מִקְצָה.

י" לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגשו את האות, אע"פ
שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש
ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל
הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגשו יש לחשוש
בזה לשינוי משמעות.

י"י הכלל הוא ששווא אחר תנועה גדולה הוא שווא נע, ואחר תנועה קטנה הוא
שווא נח.

ובתנועת חיריק, כשהחיריק הוא חיריק מלא, דהיינו שכתובה אות יו"ד
אחר החיריק, התנועה היא תנועה גדולה, וכשהחיריק הוא חיריק חסר, דהיינו
שלא כתובה אות יו"ד אחר החיריק, התנועה היא תנועה קטנה.

וכן בתנועת שורוק-קובוץ, כשכתובה אות וי"ו אחר תנועת השורוק,
התנועה היא תנועה גדולה, וכשלא כתובה אות וי"ו אחר תנועת השורוק,
מנוקד בקובוץ, והתנועה היא תנועה קטנה.

ויש מקומות שאע"פ שלא כתובה אות יו"ד אחרי החיריק או וי"ו אחר
השורוק, התנועה נחשבת לתנועה גדולה, כיון שהתיבה היתה ראוייה להיכתב
עם יו"ד או וי"ו, אלא שבכתב התורה פעמים רבות כתובות תביות מלאות
וחסרות שלא כמו הכללים, ולכן נכתב חיריק חסר ללא יו"ד או שורוק ללא
וי"ו, אע"פ שראוי היה להיכתב עם יו"ד או וי"ו, וכיון שעל פי הכללים ראוי
היה להיכתב עם יו"ד או וי"ו, לכן השווא שאחר תנועות אלו הוא נע, ככל
שווא הבא לאחר תנועה גדולה, ומשום כך הונח מתג לפני השווא להורות
שיש להניע את השווא כיון שנחסרה כאן אות (כן כתב מנחת שי על תבית נִנְבְּחִי (בראשית
ל"א ל"ט), ועל תבית לָלֶאֱת (שמות כ"ו ד'), ובמאמר המאריך (סוף תירוצי חקירה ב'). והדברים מיוסדים על דברי
רד"ק (מכלול צ"ח ע"א, ושם קל"ח ע"א, והביאו במנחת שי שמואל א' ז' ז') שכתב שגם כאשר התנועה גדולה
נכתבת בכתב חסר, צריך לקרוא אותה כתנועה גדולה).

י"ב כבבראשית כ"ז י"ט: קוֹם נָא שָׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי. וטעות זו מצויה בעיקר
אצל ההוגים במבטא שאינו מחלק בין חולם לקמץ קטן.

י"ג על פי הסברא הדקדוקית מסתבר יותר שהקמץ הוא קמץ קטן, שהלא חולם
שמתבטל והופך לקמץ (ירד חולם להפך לקמץ כאשר מתארכת המילה והתנועה מתרחקת מהטעם,
כגון כגון כַּתֵּל - כְּתִלִים, שוֹרֵשׁ - שְׂרָשִׁימָם), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור
(בתבית קִשְׁשׁ), וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן.

י"ד שהרי כתבו המדקדקים (ראה רד"ק מיכה ב' י"ב ותהילים פ"ו ב') שקמץ עם מתג הוא
קמץ גדול, ואף כשנראה שע"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן.
וכן כתבו המדקדקים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן
שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ, הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת
הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

כראוי ישמע שרק ישאלו היטב, בעוד שפירושו שידרשו ויחקרו וישאלו היטב.

נְשָׁטָה - השי"ן בשווא נח, ולא בשווא נע, למרות הקושי^{כא}. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא נְשָׁטָה. או לחלקה לשתי מילים ולקרוא נְשָׁטָה תה. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את השי"ן או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקרואה בשווא נע.

י"ג י"ח: **מְאֻמָּה** - הטעם מלעיל באל"ף.

נִשְׁבַּע - יש להקפיד להשמיע את העי"ן^{כב}, שאם לא ישמיעה משנה משמעות, שישמע שקרא נִשְׁבַּע בה"א מלשון שבי, שהרי הה"א אינה נשמעת^{כג}.

י"ד א': **וְלֹא־תִשְׁמְרוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת** - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת עֵינֵיכֶם, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^{כט} שבתיבת קִרְחָה, שאם לא יטעים כראוי, ישמע שלא ישימו קרחה בין עיניהם לבין המת, בעוד שפירושו שלא ישימו קרחה בין עיניהם, כאות אבל על המת.

קִרְחָה - הקו"ף בקמץ קטן, והרי"ש בשווא נח.

עֵינֵיכֶם - הנו"ן בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא עֵינֵיכֶם בשווא נע, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.

וּמִמִּפְרִי־הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים וּמִמִּפְרִי־הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה^{כד}.

י"ד ח': **מִבְּשָׂרָם** - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

תִּגְעוּ - הגימ"ל דגושה, והוא לשון נגיעה. והקורא תִּגְעוּ בגימ"ל רפה משנה משמעות ללשון יגיעה^{כה}.

י"ד י"ב: **אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר־לֹא תֹאכְלוּ.

י"ד י"ד: **וְאַתְּ כָּל־עָרֶב** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וְאַתְּ־כָּל עָרֶב.

י"ד י"ז: **וְאַתְּ־הִרְחַמָּה** - הטעם מלעיל בחי"ת.

י"ד כ"ג: **לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים** - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת אֱלֹהֶיךָ, שהוא ניגון מפסיק יותר מהרביעי שבתיבת תִּלְמַד, ומהתביר^{טו} שבתיבת לִירְאָה, שאם לא יטעים כראוי ישמע שילמדו פעם אחת ליראה את ה' כל הימים, בעוד שפירושו שילמדו כל הימים ליראה את ה'.

י"ד כ"ד: **שְׂאֵתָהּ** - השי"ן בשווא נע, והאל"ף בצירי. ויש להזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא שְׂתוּ.

י"ד כ"ו: **תִּשְׁאַלְךָ** - האל"ף בקמץ גדול, והלמ"ד בשווא נע.

וְאַכְלָתָ שֶׁם - הטעם מלעיל בכ"ף^{כז}.

ט"ו ב': **לֹא־יָגֶשׁ** - בשי"ן שמאלית.

ט"ו ו': **וְהָעֶבְרִיתִי** - הטי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע^{כז}, למרות הקושי^{כח}. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא וְהָעֶבְרִיתִי, או לחלקה לשתי מילים ולקרוא וְהָעֶבְרִיתִי תה. או שישמע כאילו קרא וְהָעֶבְרִיתִי. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הטי"ת או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקרואה בשווא נע.

ט"ו ט': **קִרְבָּה** - הקו"ף בקמץ גדול, והרי"ש בשווא נע, והוא פועל עבר לנקבה, שפירושו היא קרבה. והקורא קִרְבָּה בקמץ קטן ושווא נח משנה משמעות ללשון ציווי לזכר, שפירושו תתקרב^{כט}.

וְרַעָה - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וְרָאָה באל"ף.

ט"ו י"א: **וְלֹא־בִינָךְ** - הלמ"ד בשווא נח^ל, והנו"ן בשווא נע.

ט"ו י"ב: **וְעַבְדְּךָ** - הדלי"ת בשווא נע. וכן הוא להלן.

תִּשְׁלַחְנוּ - הלמ"ד בדגש, והשווא נע. וכן הוא להלן.

ט"ו ט"ז: **אֶהְבְּךָ** - הבי"ת בשווא נע.

^{כה} כבמשלי כ"ג ד': אֵל תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר מִבִּינְתְּךָ חֶדֶל.

^{כו} משום נסוג אחור. וענין זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה י"ז. ואע"פ שאין נסיגה להברה סגורה (היינו הברה המסתיימת בשווא נח או דגש חזק), מ"מ, כיון שתיבה זו בעיקרה מוטעמת מלעיל, ונהפכה להיות מלרע רק בגלל וי"ו ההיפוך, לכן אע"פ שבסתר אין כח להסיג אחור להברה סגורה, כאן אין זו נסיגה גמורה, כיון שהמילה בעצם היא מלעיל, ולכן נסוג אע"פ שהטעם בהברה סגורה.

^{כז} ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש, וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

^{כח} הקושי בזה הוא משום שהגיית הטי"ת המקובלת זהה להגיית תי"ו דגושה. אך באמת בהגייה המקורית של הטי"ת, השונה מעט מהגיית תי"ו דגושה, אין קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו.

^{כט} בבתהלים ס"ט י"ט: קִרְבָּה אֶל נַפְשִׁי גְאֻלָּה.

^ל ואע"פ ששורוק היא תנועה גדולה, ולכן השווא שאחריה נע, זה רק בשורוק הבא באמצע תיבה, אך שורוק בראש תיבה היא תנועה קטנה, משום שכל שורוק היא ניקוד האות שלפניה, ובראש מילה שאין אות לפניה, נקרא כאילו יש אל"ף לפניה (עין מנחת שי בראשית א' י"ד), ומ"מ כיון שאין כאן שתי אותיות המנוקדות בניקוד השורוק, אלא אות אחת, לכן דינה כקבוץ, שהיא תנועה קטנה ולא כשורוק שהיא תנועה גדולה. ויש מקומות שהרבה טועים ומבטאים שווא נע אחר שורוק בראש מילה.

^{כא} הקושי בזה הוא אצל האשכנזים שמחלקים בין הגיית התי"ו הרפה לדגושה, והגיית התי"ו הרפה דומה אצלם להגיית שי"ן שמאלית. אך באמת בהגייה המקורית של התי"ו הרפה, אין קושי להגות שי"ן בשווא נח לפני האות תי"ו.

^{כב} ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד: אלו צריך דקדוק וכו', ר' חנינא בשם ר' אחא אשר נשבע ה' ע"כ.

ופירשו רוב הראשונים (רד"ק במבולק ע"ב ע"ב, המנהיג ה"ל תפילה ס"ח י"ח, טור או"ח ס"ח ס"א, וכו' בשו"ע שם סעיף ט"ז) דהיינו שצריך דקדוק להשמיע יפה את העי"ן, שלא תהיה נשמעת כה"א.

^{כג} לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יקפידו על ההגייה הנכונה, אע"פ שעשו שלא כדיו, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת עדיין ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבדול בין המשמעים הוא ע"י הגיית העי"ן, אם לא יקפידו על ההגייה הנכונה, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{כד} אך אם טעה והטעים וּמִמִּפְרִי־הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה, לא שינה משמעות. ואע"פ שרש"י פירש ש"השְּׂסוּעָה" היא בריה בפני עצמה שיש לה שני גבין ושני שדראות, ולפי זה הפיסוק הוא: אֲךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעֵל הַגֶּרֶה וּמִמִּפְרִי־הַפְּרָסָה, וכאן מתחיל למנות: הַשְּׂסוּעָה, אֵת הַגֶּמֶל, וְאֵת הָאֲרִיבָת, וגו', ולפי זה אם הטעים וּמִמִּפְרִי־הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה משמע ממנו שהפרסה שסועה. דברי רש"י אינם ע"פ פשוטו של מקרא, ובעל הטעמים פירש כפשוטו של מקרא, ולא הטעים וּמִמִּפְרִי־הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה משום שפירש כרש"י, אלא משום שדרך ההטעמה להתחלק בצורה כזו, שאם בעל הטעמים היה מבאר כרש"י, היה מטעים את תיבת הַפְּרָסָה באתנחתא.

ט"ו י"ז: **לֹא־מִתֵּן** - התי"ו בשווא נע.

ט"ו י"ח: **בְּשִׁלְחָךְ** - מוטעם בקדמא ולא בפשטא לא.

ט"ו י"ט: **בְּבִקְרָךְ** - הרי"ש בשווא נע.

וּבְצִאֲנֶךָ - הנו"ן בשווא נע.

ט"ז ב': **וְזָבַחְתָּ פֶסַח** - הטעם מלעיל בבית"כ.

ט"ז ז': **לֹא־הִלַּיְךְ** - האל"ף בחולם, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא לֹא־הִלַּיְךְ בקמץ, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.

ט"ז ט": **פָּעָמִים** | - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה.

ט"ז י"ז: **כְּמִתְנַת** - התי"ו בדגש, והשווא נע.

אֲשֶׁר נִתְּוִלְךָ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר־נִתַּן לך.

❖❖❖ ❖❖❖ ❖❖❖

❖ חילופי נוסחאות ❖

י"א כ"ט: **גָּרָזִים** / (גָּרָזִים)

הַזֵּין רַפָּה - בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"ג ס"ד ס"ז ס"ט ס"י ס"א ס"ג סט"ו סט"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר.

הַזֵּין דְּגוּשָׁה - בכתבי היד: ס"א ס"ב ס"ו ס"ח ס"ב ס"ד ס"ז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, ברויאר.

י"ג י': **גִּידָךְ** / (גִּידָךְ)

הַי"ד בִּמְרַכָּא - בדפוס: ברויאר. ~ וכן נכון לפי כללי הטעמים.

הַי"ד בַּמַּתָּג - בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

י"ג ט"ז: **אֶת־יִשְׂרָאֵל** / (אֶת־יִשְׂרָאֵל)

הַי"ד בִּמְרַכָּא - בדפוס: ברויאר. ~ וכן נכון לפי כללי הטעמים.

הַי"ד בַּמַּתָּג - בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

י"ג י"ז: **וְשִׁרְפֶתָּ בָּאֵשׁ** / (וְשִׁרְפֶתָּ בָּאֵשׁ)

בְּקִדְמָא גֶרֶשׁ - בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ט ס"י ס"א ס"ג סט"ו סט"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם חלק מהספרים.

בְּמוֹנַח רְבִיעַ - בכתבי היד: ס"ב ס"ה ס"ו ס"ח ס"י ס"א ס"ב ס"ד ס"ז, א"ד. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם חלק מהספרים.

י"ד כ"א: **לֹא תֹאכְלוּ כֶּלֶב־לֶבְלָה** / (לֹא־תֹאכְלוּ כֶּלֶב־לֶבְלָה)

בְּמוֹנַח מוֹנַח - בכתבי היד: ט"א ס"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"י ס"א ס"ג סט"ו סט"ז. ~ ובדפוסים: רא"פ, לטריס, גינצבורג, קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי.

בְּמִקְרָא מוֹנַח - בכתבי היד: ס"ב ס"ה ס"ו ס"ח ס"י ס"א ס"ב ס"ד ס"ז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, קורן.

ט"ו י"א: **לֹא־חִידָךְ לְעֵינֶיךָ** / (לֹא־חִידָךְ לְעֵינֶיךָ)

לְמַד לְעֵינֶיךָ רַפָּה - בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"י ס"א ס"ג סט"ו סט"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג, קסוטו, ברויאר.

הַלֵּמַד דְּגוּשָׁה - בכתבי היד: א"א א"ג א"ו א"ח. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

ט"ז ב': **אֲשֶׁר־יִבְחָר לְךָ** / (אֲשֶׁר יִבְחָר לְךָ)

בְּמִקְרָא מוֹנַח - בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"ב ס"ד ס"ז, א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח. ~ ובדפוסים: גינצבורג, קסוטו, ברויאר. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן אשר שהלכה כמותו.

בְּמוֹנַח מוֹנַח - בכתבי היד: ט"ג ט"ד, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"י ס"א ס"ד סט"ו, א"א א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, קורן. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן נפתלי שאין הלכה כמותו.

במתג. ואכן בתנ"ך ברויאר הדפיס בכל מקומות אלו במרכא ולא במתג.

לד בעין הקורא כתב: וְשִׁרְפֶתָּ בָּאֵשׁ פְּלִיגָא. והיינו שמסר שיש מחלוקת הספרים אם להטעים בקדמא גרש או במונח רביע. וכן בכ"י א"ח מוטעם בקדמא גרש ומונח רביע יחדיו, ובמסורה שם נמסר עליו: פלוגתא.

לה ההטעמה בגרש מסתברת יותר, שאם מוטעם וְשִׁרְפֶתָּ בָּאֵשׁ ברביע הפיסוק הוא: וְשִׁרְפֶתָּ בָּאֵשׁ, אֵת הָעֵיר וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ כָּלִיל. ופיסוק זה פחות מסתבר. אך אם מוטעם וְשִׁרְפֶתָּ בָּאֵשׁ בגרש הפיסוק הוא: וְשִׁרְפֶתָּ בָּאֵשׁ אֵת הָעֵיר וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ, כָּלִיל. ופיסוק זה הגיוני ומסתבר.

וברכר ניסה ליישב מעט את נוסח הרביע, וכתב שלנוסח הרביע נראה שפירש בעל הטעמים שתיבת כָּלִיל היא חיזוק לתיבת כל. והיינו, שלפירוש הפשוט שתיבת כָּלִיל פירושה שאופן השריפה תהיה באופן של כליו (וכמו שפירשו בתרגום אונקלוס ויונתן), אכן הפיסוק הגדול ראוי להיות אחר תיבת וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ, משום ש"כָּלִיל" מתאר כיצד לשרוף את העיר ואת כל שללה. אך אם תיבת כָּלִיל פירושה שצריך לשרוף את כל העיר ואת כל שללה ללא יוצא מן הכלל, אכן הפיסוק הגדול ראוי להיות אחר תיבת בָּאֵשׁ, משום ש"כָּלִיל" הוא המשך התיאור מה יש לשרוף.

לד נראה שיש סימני מחיקה של מקף אחר תיבת לא.

לד ובגליון כתב שבספרים אחרים מוטעם לא־ במקף.

לח ובגליון כתב שבספרים אחרים הלמ"ד תיבת לְעֵינֶיךָ דגושה.

לש ענין חילוף זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה ל"ז.

מ ובגליון כתב שכן הוא לבן אשר, ולבן נפתלי מוטעם אֲשֶׁר במונח.

לא הטעם קדמא הוא טעם מחבר, ואילו הטעם פשטא הוא טעם מפסיק, ותמונתם זהה, וסימן ההיכר ביניהם הוא שהטעם קדמא מסומן תמיד מעל האות המוטעמת, כאשר הטעמים שמסומנים במקום ההטעמה (כגון: וַיִּקְרָא), ואילו הטעם פשטא מסומן תמיד בסוף התיבה (כגון: לְאוֹר).

ובמקרה כמו כאן, שההטעמה היא באות האחרונה של התיבה, אם הטעם הוא קדמא יש לסמנו בראש האות או באמצעה (בְּשִׁלְחָךְ), ואם הטעם הוא פשטא יש לסמנו בסוף האות (בְּבִקְרָךְ). וכמו שכתב מנחת שי (באן, לקמן כ"ח, וכו')

י"ג, ובכמדבר י"ח ח'.

ויש דפוסים שלא דקדקו בזה, לכן צריך להזהר ולשים לב להטעימו בקדמא ולא בפשטא.

לב גם בכתר ארס צובה במקומות שנשתמר (יהושע ח' ל"ג, שופטים ט' ז') הַזֵּין בתיבת גָּרָזִים רפה.

לג ע"פ כללי הטעמים, כאשר בא תביר ללא טעם משרת לפניו, ויש עמו בתיבתו מקום הראוי למתג, ובין מקום המתג לתביר יש שווא בלבד, יבוא מרכא במקום הראוי למתג (כלל זה מובא בדקדוקי הטעמים, סעיף 20. רביע חס, שיר אלקים ל' מגן על כללי הטעמים. רד"ק, עט סופר ל"א ע"ב. טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, פרק לדבר על י"ב טעם, שער התביר ר' משה הנקדן, דרכי הנקוד והנגינות, שער הנגינות, טעם תביר. ובעוד מדקדקים).

ובכתבי היד אכן מוטעם במקומות אלו במרכא, כראוי ע"פ כללי הטעמים, אך מחמת שבכתבי היד יש דמיון רב בין מרכא למתג וההבדל ביניהם כמעט ואינו מורגש, טעו מדפיסים רבים והדפיסו במתג במקום במרכא (ובדפוסים ההבדל ביניהם ניכר, שמתג הוא קו ישר, ומרכא הוא קו מעוגל נוטה לשמאל).

ורו"ה הביא כלל זה בספרו משפטי הטעמים (דף כ"ו ע"ב), אך למרות זאת בחומשים שהדפיס הטעים בדרך כלל במתג ולא במרכא, כמקובל בדפוסים שלפניו.

לענין מעשה, כיון שכלל זה ברור ומוסכם, ואף בכתבי היד הטעימו כן, ומקור ההטעמה במתג בטעות בלבד, אין ספק שיש להטעים במרכא ולא

ט"ז ט"ו: בְּכָל תְּבוּאָתְךָ / (בְּכָל־תְּבוּאָתְךָ)

במהפך, והכ"ף בחולם – בכתבי היד: טא"ס ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"ג מא ס"ד ס"ט ס"י ס"א ס"ב ס"ג, א"ב. ~ ובדפוסים: רא"פ, לטריס, קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי.

במקף והכ"ף בקמץ – בכתבי היד: ס"ב ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"ג ס"ד ס"ט ס"י, א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, גינצבורג, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא. מב.

ט"ז ט"ז: יִרְאָה כָּל־זָכוֹרְךָ / (יִרְאָה־כָּל־זָכוֹרְךָ)

בקדמא גרש – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"ג ס"ט, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא.

בתלישא קטנה – בכתבי היד: ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"ג ס"ד ס"ט ס"י, א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג מד. מב.

מא נראה שיש סימני מחיקה של קמץ.

מב וכתב הגר"ש דבליצקי (קונטרס אם למקרא) שטוב לקרוא לשביעי באופן אחד ולמפטיר באופן שני. וכתב עוד (ספר וזרח השמש עמ' צ"א) שקוראים לשביעי בְּכָל תְּבוּאָתְךָ בחולם, ותיבת יִרְאָה בתלישא (ראה להלן), כבחומשים הרגילים, ולמפטיר קוראים כבחומשי רוו"ה, בְּכָל־תְּבוּאָתְךָ בקמץ, ותיבת יִרְאָה בקדמא. ואם חל ר"ח בשבת קוראים לשביעי כבחומשים הרגילים. עכ"ד.

אך נראה שאחר שיש לנו נוסח מאושר ע"י כתבי יד מדויקים, אין צריך לחוש לנוסח פחות מדויק, ואפילו כשחוזרים עליו פעם נוספת.

מג נראה שיש סימני מחיקה של קדמא, ובמקומו נוסף תלישא.

מד ובגליון כתב שכן הוא בהללי, ובספרים אחרים מוטעם יראָה כל־זכוֹרְךָ.

מה דרך המקרא שיבוא תלישא בין הפזר לקדמא שאחריו, וכך הוא במאות מקומות במקרא (כגון: הַרְמִישֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם, וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לֵמָאֵל). אך בעשרים מקומות במקרא בא קדמא מיד אחר הפזר ללא תלישא ביניהם, כגון: עַל־כֵּן לֹא־יֵאָכְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְיָ (והם: בראשית ל"ב ל"ג, שמות ד' ל"א, שם י"ב כ"ו, שם ל"ד ד', ויקרא י"ג נ"ח, במדבר י"ח י"ז, דברים ט"ז ט"ז, יהושע ד' ח', שם כ"ב ט', שם ל"א, שופטים ז' כ"ה,

שם"א א' כ' ב', מל"א ט"ז ז', ירמיה ל"ח ז', שם י"ב, שם ל"ט ט"ו, יחזקאל ל"ב כ"ה, שם מ"ו ט', אסתר ד' י"א, דניאל ה' כ"ג).

ורז"ה כתב (שערי זמרה שער ח' פתח י"ב) שלא יבוא פזר ואחריו גרש ללא תלישא ביניהם, אא"כ יש ביניהם מקום הראוי למתג. וצ"ע בכלל זה.

תופעה זו של הוספת תלישא קטנה בין הפזר לקדמא, במקומות בהם בא קדמא מיד אחר הפזר, מצויה מאד בספרים השונים, ובכמה מהמקומות הנ"ל בהם מוטעם קדמא מיד אחר הפזר, יש ספרים המוסיפים תלישא (ושד"ל כבר עמד

על חילוף הספרים בזה, במכתבו שהובא בספר תורת אמת, עמ' 61).

מעיון בדפוסים מק"ג, לטריס, וקורן, במקומות המנויים ברשימה הנ"ל, דפוס לטריס מוסיף תלישא בעשרה מקומות (בראשית ל"ב ל"ג, שמות ל"ד ד', במדבר י"ח י"ז, דברים ט"ז ט"ז, יהושע כ"ב ל"א, שופטים ז' כ"ה, מל"א ט"ז ז', יחזקאל ל"ב כ"ה, שם מ"ו ט', אסתר ד' י"א), דפוס מק"ג מוסיף תלישא בשלושה מקומות (דברים ט"ז ט"ז, יחזקאל מ"ו ט', אסתר ד' י"א), ודפוס קורן מוסיף תלישא בשלושה מקומות (מל"א ט"ז ז', יחזקאל מ"ו ט', אסתר ד' י"א). וכנראה היו סופרים שהוסיפו תלישא מחמת ההרגל, ובפרט שיש מעט מחסור בנגינה כשמשמעים קדמא מיד אחר הפזר.